

גליון תתקלט • ערש"ק פרשת ראה

• שנת העשרים •

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

אה, בן ובת – ומה עם האם?

תוכן סימני הכשרות בעבודת ה'

בדין אנשי עיר הנדחת שעשו תשובה

להיות עבד לה' ולהתברך בעשירות!

אור
החסידות

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מאיר יעקב זילברשטרומ, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

פתיחה

בעזה"ת.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'פקראת שבת' (גליון התקלט) היו"ל לפרשת ראה, ובו אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוק"פ ה"ה נבג"מ זי"ע.

◇ ◇ ◇

המדור "מקרא אני דורש" עוסק במה שהכתוב "כי יסיתך וגו'" מזכיר את האח, הבן, הבת, האשה והאב, ומשמיט את האם והאחות, וחוקר בשיעור קירוב הדעת עם הקרובים הנזכרים ויכולתם להסית את האדם לעניין של עבודה זרה רח"ל, מצד טבע האדם.

במדור "יינה של תורה" תבאר הזהירות היתירה שיש לנהוג בעת עיסוק עם הגשמיות וענייני העולם שהאדם מתאוה להן בטבעו. וכיצד ההדרכה לכך טמונה בסימני טהרת הבהמה.

במדור "חידושי סוגיות" יחדש בדין עיר הנדחת שע"י שהודחה כל העיר פקע מכל אחד מהעיר מציאותו כיחיד ונעשו כמציאות אחד חדשה, מציאות של ציבור, ועפ"ז יבאר מה שנפקע מכל יחיד עונש סקילה ונעשה כסיף, וגם מבואר עפ"ז איך נהרגים גם אלו שלא חטאו, וגם יתבאר עפ"ז מדוע אם עשו תשובה נתבטל דין עיר הנדחת אף שבר"כ לא מתחשבים בדברים שבלב, אלא כי ע"י התשובה מתבטל המציאות הציבורי ושוב דנים את האנשים כיחידים.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

וזאת למודעי, שברוך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגאוות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמינות הדברים.

תוכן עניינים

ב. מקרא אני דורש אה, כן וכן – ומה עם האם?

מדוע לא נזכרות אם ואחות בין המסיתים את האדם לעבוד עבודה זרה? / איך מוכח מהכתובים שמדובר כאן על איש במיטב שנותיו, ולא בצעיר או זקן? / ביאור אופן ההסתה לעבוד עבודה זרה שכזה יתבארו הדוגמאות שהובאו בכתוב

(ע"פ לקוטי שידות ח"ט עמ' 148 ואילך)

ה. פנינים מזכה, מצבה, אשרה ופסל

(ע"פ לקוטי שידות ח"ט עמ' 99)

"הדבק בדרכיו" – גם בדברים שאינם חובה (ע"פ לקוטי שידות ח"ד עמ' 53 ואילך)

ו. יינה של תורה סימני הכשרות בעבודת האדם

סימני הכשרות פועלים את הכשרות או רק מורים עליה? / מהי מעלתו של האדם על הבהמה? / כיצד צריך לעבוד את השי"ת בימין ובשמאל יחדיו? / ואימתי יש "להעלות גרה"? / כשרות המאכלים בעבודת השי"ת

(ע"פ לקוטי שידות ח"ב עמ' 325 ואילך)

ט. פנינים ההפקס בצמיחה – תוספת כח

(ע"פ אגרות קודש ח"ד עמ' רסוואילך)

למה חג הסוכות חל בתשרי ולא בניסן? (ע"פ תורת מנחם ח"ד עמ' 29 ואילך)

י. חידושי סוגיות בדין אנשי עיר הנדחת שעשו תשובה

יקשה על ביאורי המפרשים במש"כ הרמב"ם דתשובה מועלת נגד הכלל דאין תשובה מפקיעה עונשי בי"ד / וסיק ביאור מחודש דע"י התשובה כאן נפקעים מגדר ציבור לגדר יחידים

(ע"פ לקוטי שידות ח"ט עמ' 106 ואילך)

יג. תורת חיים תרומה וסיוע לחינוך בדורנו

יד. דרכי החסידות "מים חיים" וההשפעה הטובה

טז. שידות קודש להיות עבדו של הקב"ה ולזכות בעשירות

צוות העריכה וההגהה:
הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרום,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצט, הרב אליהו שוויכה

מכון 'אור החסידות', סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד,
Or Hachasidus - Head Office, 1469 President St. • 6084000
#BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

להערות והארות:

טל' מערכת: 03-3745979 orhachasidutil@gmail.com

מקרא אני הדת

ביאורים בפשוטו של מקרא

אה, בן ובת – ומה עם האם?

מדוע לא נזכרות אם ואחות בין המסיתים את האדם לעבוד עבודה זרה? / איך מוכח מהכתובים שמדובר כאן על איש במיטב שנותיו, ולא בצעיר או זקן? / ביאור אופן ההסתרה לעבוד עבודה זרה שבוה יתבארו הדוגמאות שהובאו בכתוב

בפרשתנו מזהיר הכתוב את האדם מפני הקרובים אליו שמסיתים אותו לעבודה זרה:

”כי יסיתך אחיך בן אמך או בנך או בתך או אשת חיקך או רעך אשר כנפשך בסתר לאמר, נלכה ונעבדה אלקים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבותיך . . לא תאבה לו ולא תשמע אליו . . כי הרוג תהרגנו, ידך תהי' בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה” (פרשתנו יג, ז-י).

והנה, הכתוב מזכיר כאן ארבעה קרובים מתוך שבעת הקרובים הידועים (שנמנו בתחילת פ' אמור): **אה, בן, בת ואשה**; אך קיימים עוד שלושה שלא נתפרשו כאן – **אב, אם ואחות**.

וכתב האברבנאל: ”התורה לא חששה לזכור האב והאם – לפי שלא יפול עליהם המשפט 'כי הרוג תהרגנו ידך תהי' בו בראשונה', כי איך יצוה את האדם שיהרוג בידיו את אביו ואת אמו אשר החמירה כל כך בכבודם ובמוראם?!”.

אך לכאורה עדיין קשה, מדוע לא פירש הכתוב מה **באמת** יעשה האדם במקרה שאביו או אמו הסיתוהו לע"ז?

ועוד זאת, שכל דברי האברבנאל מיישבים רק לגבי **אב ואם**, ועדיין קשה: למה לא פירש הכתוב את **האחות**?

ב. יש מפרשים (אדרת אליהו להגר"א), שהכתוב כן מזכיר את האב והאם, וזו כוונתו בהתיבות ”או רעך אשר כנפשך” – ”רעך זה אב, אשר כנפשך זו אם, שהאם אוהבת את בנה יותר מן האב”.

אמנם לפי פשוטו חידוש הוא לחלק את התיבות ”רעך אשר כנפשך” לשנים, כי הלשון ”אשר כנפשך” משמעו שבא בתור פירוש לתיבת ”רעך” ולא כענין נוסף ונפרד.

לקראת שבת

ג

וכן באמת מבואר מדברי רש"י, שפירש: "אשר כנפשוך - זה אביך", שיש כאן כוונה אל האב דוקא (וראה בגור ארי' מה שפירש, וחלק על דברי הרא"ם כאן. עיי"ש).

ברם, לפי רש"י מתחזקת הקושיא: למה הזכיר הכתוב רק את האב - ולא את האם?

ובפרט קשה לפי המשך דברי רש"י: "פירש לך הכתוב את החביבין לך, קל וחומר לאחרים" - שהרי האם חביבה על בנה ואפילו יותר מאביו, וכמו שפירש רש"י עצמו (קדושים יט, ג) שהמציאות הטבעית היא "שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו בדברים", ולמה לא נזכרה כאן?

ג. וי"ל בביאור הענין:

לפי שיטת רש"י עולה, שה"צירור" שנקט הכתוב כאן הוא - אדם הנמצא באמצע שנותיו, שמחד גיסא אביו בחיים והוא מקבל השפעה ממנו, ומאידך גיסא כבר יש לו בן ובת גדולים שיכולים להשפיע עליו.

וכן משמע גם ממה שנאמר "ידך תהי' בו בראשונה להמיתו" - שאינו מתאים באדם זקן שאין כחו במתניו עוד, וגם לא בצעיר ביותר, אלא באדם מבוגר במיטב שנותיו.

והיינו, שאף שבדאי כללות הפרשה מתייחסת גם לצעיר וזקן, מכל מקום "דיבר הכתוב בהוזה" (כלשון רש"י בכמה מקומות וגם בפסוק דידן גופא), ונקט דוגמא מוחשית מאדם כזה שהקים משפחה ויש לו בן ובת אך עדיין לא הגיע לזקנה.

[ולהוסיף, שמי שהגיע לגיל זקנה רחוק הדבר שיבואו אחרים וינסו להשפיע עליו לשנות את אורח חייו שהורגל בו רבות בשנים, וכנראה במוחש].

ד. ומעתה יתבאר בפשטות למה אין הכתוב מזכיר את האחות ואת האם:

אדם מבוגר, בעל משפחה, אינו רגיל שתהי' לו קירבה יתירה עם אחותו - שהיא עצמה בדרך כלל כבר נשואה ובעלת משפחה משלה - באופן שהיא תצליח לפעול עליו בעניני אמונות ודיעות ותסית אותו לסטות מדרך הישר.

וכעין זה בנוגע לאמו: אמנם יש לאדם קירבה עם אמו, אבל אין בכוחה - בדרך כלל - להשפיע עליו בעניני אמונה.

וזה שהכתוב כן הזכיר את האשה ואת הבת, היינו, שיש להן השפעה על האדם - יש הבדל בענין זה בין אשה ובת לבין האם:

עם האשה והבת יש לאדם שכנות מיוחדת, קירבה גדולה מאוד, שחיים באותו בית ונמצאים ביחד שעות רבות וכו' - ולכן, אף אם אין בכוחן לשכנע אותו על ידי הסברה שבליית, מכל מקום, הוא יכול להיות מושפע מהן מצד עצם השכנות והקירבה היתירה;

לקראת שבת

שונה הדבר בנוגע להאם, שאף אשר חש אלי' רגש של קירבה וכו', מכל מקום הרי בפועל "עסוק" הוא יותר עם אותם בני משפחה שעמהם הוא חי ביחד – האשה והילדים, ולכן רחוק הדבר שדברי' יפעלו בו שינוי מהותי עד כדי עבודה זרה.

ומובן שיש הבדל בענין זה בין האם והאחות (שאותן לא הזכיר הכתוב) – לבין האב והאח (שאותם הזכיר הכתוב), כי האב והאח משפיעים על האדם לא רק מצד עצם קירבת המשפחה, אלא מצד שדרכו של אדם להתייעץ עם אביו ואחיו ולקבל מהם דברי שכנוע והסברה, ולכן הזכיר אותם הכתוב בין אלו שעלול האדם להתפתות מהם.

[ולהעיר מהסיפור הידוע דפסל מיכה (ס' שופטים פרק יז), ששם הי' איש בשם מיכה שגנב כסף מאמו, ולאחר מכן הודה בזה שלקח הכסף ואמרה לו אמו שיעשה מזה פסל ומסכה וכן עשה – הרי שהושפע מאמו לעבוד עבודה זרה.

אמנם שם הוא מקרה בלתי רגיל, שהרי גנב תחילה מאמו; ועוד זאת, שמסתבר לומר שגם לפני כן עבד עבודה זרה, ואמו השפיעה עליו רק בענין עשיית הפסל (וראה פרש"י תשא לב, ד. סנהדרין קג, ב ובפרש"י שם). ואכמ"ל].

ה. ולשלימות הענין נזכיר עוד, שאמנם אין הכתוב מזכיר את "אמך" כאחד מהמסיתים, אך היא נזכרת כחלק מהתואר של האב – "כי יסיתך אחיך בן אמך", ורש"י מפרש: "אחיך – מאב, או בן אמך – מאם".

והיינו, שבאופן טבעי יש לאדם קירוב הדעת עם אחיו מאביו בלבד, אך יתירה מזה היא השייכות והקירבה של האדם עם מי שהוא אחיו מאמו, מצד שיש להם אם משותפת, וכנראה במוחש, ולכן מזכיר הכתוב את "בן אמך" בהדגשה יתירה, כי מצד הקירבה הוא מתייעץ עמו יותר וכו' ויש יותר חשש שיושפע ממנו.

[ראה בדעת זקנים מבעלי התוספות: "בן אמך, שהוא חביב לך, ששניכם יצאתם מבטן אחד, אבל בני האב אינן חביבין כל כך זה לזה, ועוד שדרכן לשנוא זה את זה מפני הירושה". ולהעיר גם מזה שבברכת יצחק ליעקב (תולדות כז, כט. וראה רש"י שם) אמר לו "וישתחו לך בני אמך" – ולא "בני אביך" – להדגיש השייכות היתירה שביניהם].

”הדבק בדרכיו” – גם בדברים שאינם חובה

אחרי ה' אלקיכם תלכו וגו' ואת מצותיו תשמרו גו' ובו תדבקו הדבק בדרכיו, נמול חסדים, קבור מתים, בקר חולים, כמו שעשה הקב"ה (יג. ה. רש"י)
יש לבאר הטעם שנקט דוקא ב' אופנים אלו של גמילות חסדים - "קבור מתים, בקר חולים":

אזהרת "ובו תדבקו" באה בסוף כל הציוויים המנויים בכתוב, וביניהם "ואת מצוותיו תשמרו". ומזה מובן, שהציווי על דביקות זו הוא בדבר שחיובו אינו מצוה בין המצוות, היינו שלולי הציווי "הדבק בדרכיו" לא הי' האדם מחוייב בו מצד ציווי אחר.

ולכן מפרש רש"י "קבור מתים, בקר חולים, כמו שעשה הקב"ה", כי בדברים אלו מצינו שהקב"ה עשאם באופן שבדוגמתם באדם לא הי' מחוייב בדבר:

ביקור חולים - הקב"ה בא לבקר את אברהם (כפרש"י (וירא יח, יא) "וירא אליו - לבקר את החולה"), אף שבודאי היו עוד מאנשיו ורעיו (כגון ממרא, ש"נתן לו עצה על המילה" (שם), וכל המאורע הי' בחלקו, "אלוני ממרא") שבאו לבקרו.

קבורת מתים - הכוונה היא לקבורתו של אהרן, שהיתה ע"י הקב"ה, והרי בוודאי רבים מבני"ה היו מוכנים להתעסק בקבורתו.

מזבח, מצבה, אשרה ופסל

ונצתם את מזבחותם ושבתם את מצבותם ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלקיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא מצבה - של אבן אחת, והיא בימיו ששנו' במשנה, אבן שחצבה מתחלה לבימיו. אשרה - אילן הנעבד (יב. ג. רש"י)
יש לפרש בכוונת דברי רש"י אלו, שמצבה זו היא אבן שלא נחצבה מתחלה להיות עבודה זרה, אלא נחצבה ל"בימוס" בלבד, מקום מושב לעבודה זרה, אבל לאחר זמן התחילו לעבוד את האבן עצמה.
ובזה יתבאר סדר הדברים בכתוב, מן הקל אל הכבד:

מזבח - שאין עובדים אותו עצמו כלל, אלא רק מקריבים עליו לעבודה זרה.
מצבה - מתחילתה נועדה להיות בימוס, ולבסוף נעשתה עבודה זרה בעצמה.

אשרה - שעובדים אותה מתחלתה (ובפרט ע"פ המבואר בגמ' (ע"ז מה, ב) שהאשרה שבכתוב זה נטעוה מתחילה לכך).
פסל - כ"ף ענינו הוא תבנית של עבודה זרה.

סימני הכשרות בעבודת האדם

סימני הכשרות פועלים את הכשרות או רק מורים עלי? / מהי מעלתו של האדם על הבהמה?
 / כיצד צריך לעבוד את השי"ת בימין ובשמאל יחדיו? / ואימתי יש "להעלות גרה"?
 כשרות המאכלים בעבודת השי"ת

סימני טהרת הבהמה המותרת באכילה הם שתהי' "מפרסת פרסה" ו"מעלת גרה", ורק בהיות שני סימנים אלו, הנה "אותה תאכלו" (פרשתנו יד, ו).

במשמעות סימנים אלו, מצינו שני אופנים על דרך ההלכה:

א. הסימנים הם גורמי הטהרה. עצם מה שהבהמה מפרסת פרסה ומעלת גרה, הוא הגורם שתהא טהורה ומותרת באכילה.

ב. הסימנים אינם קשורים לטהרה או לטומאה עצמן, אלא מהווים סימן בעלמא. הבהמות הטהורות הן גם מפריסות פרסה ומעלות גרה, וקבעה התורה שנבדוק סימנים אלו בכדי לידע איזו היא הטהורה, אבל הסימנים המה עניין חיצוני בלבד שאינו שייך לעצם הטהרה (וראה השקו"ט בזה בצפנת פענח על הרמב"ם להגאון הרוגצ'ובי ריש הלי' מאכלות אסורות).

והנה, אחד היסודות בפנימיות התורה הוא שהכל מכוון ומסודר מלמעלה, ובפרט עניין שהוא בתורה הקדושה, ואם כן מובן, אשר אף אם נאמר שסימני הטהרה הם עניין חיצוני לסימן בעלמא, מכל מקום אין הדבר במקרה ח"ו, ויש לחפש כיצד סימני הטהרה של הבהמות קשורים ושייכים לעצם מהות דין טהרת הבהמה.

העלאת הדומם צומח וחי למדרגת ה"מדבר"

כל עניין אכילת האדם את הדומם, צומח, או חי, אינו אלא לתכלית שירוממם ויעלה אותם למדרגת ה"מדבר". האוכל הנאכל מתעכל במעיו של האדם, והופך להיות דם ובשר מבושר. ונמצא שאותו נברא שהי' תחילה במדרגת חי, על דרך משל, נתעלה להיות במדרגת המדבר.

והנה, מעלת המדבר על פני החי אינה בכל ענייניו. ישנם חלקים באדם שבהם נדמה הוא לדומם, לצומח או לחי, וכמו שאמרו בגמרא "ב[ש]לשה [נדמה] כבהמה" (חגיגה טז, א). רק עניינים מסוימים באדם, שהם נעלים ורוחניים, הם המה המרוממים אותו על שאר הנבראים, ומחמתם עומד המדבר במעלה יתירה על שאר דומם צומח וחי. עבודת האדם היא, לעמול שיהיו כל ענייניו וכוחותיו משרתים לענייני ה"מדבר" אשר בו, ויתכללו בו.

עיקר מעלת המדבר הוא בעבודת השי"ת. דבר זה מתבטא גם בשמו, שנקרא "אדם" על שם "אדמה לעליון" (של"ה חלק תושב"כ וישב סוף הדרוש צאן יוסף. ובכ"מ), כי הוא דומה כביכול ל"אדם העליון", הוא השי"ת. האדם עמל כל ימיו לעשות רצון השי"ת, ומתוך כך הוא מתקרב אליו עוד ועוד, כמאמר הכתוב "אחרי ה' אלקיכם תלכו" (ראה יג, ה), ועד שמגיע אל התכלית של "ובו תדבקון", שנדבק ומתכלל בהשי"ת ואין לו כל מציאות עצמית.

ומכיון שעיקר מעלת האדם הוא בעבודת ה' שלו, על כן גם בכדי להעלות את הדצ"ח למעלת המדבר, אין די בכך שהוא אוכלם ומעכלם בקרבו כמעשה הבהמה, אלא צריך הוא לאוכלם לשם שמים ולעבודתו ית', ואזי נכלל המאכל בחלק ה"מדבר" אשר בו, ונפעלת בו עלי' והתרוממות.

עבודת האדם עם הגשמייות שווה ב"מיון" ו"בשמאל"

והנה, צריך לידע אשר כל הדרכים בחזקת סכנה. כאשר אדם עוסק בעניינים גשמיים, להעלותם לדרגת ה"מדבר", הרי אף שהוא נזהר שתהא כוונתו לשם שמים בלבד, עלולים הדברים הגשמיים למשכו עד אשר ישקע בגשמייות ובחומריות, ויהי' כבהמה האוכלת לתאוותה.

ולשם כך, נתנה תורה "סימנים", אשר באמצעותם יוכל האדם לברר ולידע אל נכון, אימתי האכילה היא חלק מעבודת ה' שאזי "אותה תאכלו", ואימתי אכילה זו מורידתו ומגשמתו ומצווה עליו תורה "לא תאכלו".

וסימנים אלו הם מה שיברר תחילה אם "מפרסת פרסה", ואם "מעלת גרה":

"מפרסת פרסה" -

מעשי האדם בעבודת ה', נחלקים בכללות לשתי מחלקות, יש מעשים השייכים אל מידת ה"חסד" וההרחבה, וכמו פיזור לצדקה וכיוצא בזה; ויש אשר באים ממידת ה"גבורה" והצמצום, וכמו שקידה בתורה, שהאדם מתכנס בעצמו ומייגע מחשבתו בריכוז עצום.

וגם בני אדם בטבעם נחלקים לשני סוגים אלו, דישי מי שטבעו הוא טבע החסד ומצד טבע ברייתו הוא נוטה לעניינים מסוג החסד, ויש אשר נברא כאיש הגבורה. ושני סוגי אנשים אלו גם יחד מצווים לעובדו ית' בכל האופנים, איש החסד צריך לעבוד את השי"ת גם בעניינים של גבורה, ואיש הגבורה צריך גם לעסוק בעבודת השי"ת שבקו החסד.

והנה, יש והאדם עובד עבודתו את קונו לא מצד מה שחפץ באמת לעובדו ית', ונתייגע לעשות רצון קונו, אלא שכן הוא נוטה בטבעו לעשות את ענייני החסד או הגבורה על דרך משל.

לקראת שבת

ובזאת ייבחן האדם לידע אם הוא עובד את השי"ת בעבודת אמת, שכטבע האדם מצד עצמו להתעסק בחיות יתירה דווקא באותן העבודות השייכות וקרובות אליו מצד טבע ברייתו, ואילו את העניינים שהם מנוגדים לטבעו עושה בחיות פחותה, ואם נמצא שעוסק בכל מיני ואופני העבודות באותה חיות ושמחה, הרי זה מוכיח שעיקר כוונתו ומחשבתו הוא לעבוד את בוראו, ולא שעושה הדברים מצד טבעו ורגילותו (ראה תורה אור בראשית יט, ב).

וזהו עניין "מפרסת פרסה" – שהפרסה היא "סדוקה" (רש"י שם), דהיינו שהיא מחולקת הן לימין והן לשמאל, להורות ולהצביע אשר האדם עוסק בחיות שווה, הן בעניינים של "ימין" – קו החסד, והן בעניינים של "שמאל" – קו הגבורה, וממילא נמצא שתכלית מעשיו היא באמת לעבוד את השי"ת.

וכאשר פוגש בעניין גשמי, וליבו אומר לו שצריך לפעול עמו כך וכך לעבודת ה', הנה יש לו תחילה לבחון דשמה עניין זה שייך לנטיית ליבו בטבעו ולא לעניין של עבודת הבורא, ואם מוצא שעוסק בענייני "ימין" ו"שמאל" בהשוואה – הנה "אותה תאכלו", שאכן ראוי להתעסק בעבודה זו, באכילה לשם שמים וכיוצא בזה.

מעשיו וְיָבו שוויין בעבודתו ית' –

והנה, נוסף למה שצריכה הפרסה להיות סדוקה, הרי אין די בכך, והסדק צריך להיות הן למעלה והן למטה – "חלוקה בשתי צפרנים" (רש"י שם), ואם אינה כן, הרי היא טמאה.

וכמו כן הוא בעבודת האדם, שיש והתעסקותו של האדם היא שווה הן בעניינים של חסד והן בעניינים שבקו הגבורה, אך כל זה הוא כלפי חוץ בעשייתו ובפעולותיו, ואילו בליבו פנימה עדיין יש לו חיות יתירה באותן עבודות השייכות לטבעו, הרי שבפנימיות אינה "סדוקה" כי יש בו אופן עבודה אחד בלבד, ואות הוא כי אינו עמל ומתייגע בעבודת ה' באמת, אלא הולך אחר נטיית ליבו בטבעו.

ועל כן יש לו לבחון גגישתו לענייני העולם היא הן "סדוקה", והן "שסועה" – שהן בליבו והן במעשיו הוא עובד בשווה ככל רצון הבורא ית', הן בקו החסד והן בקו הגבורה, ורק אז – "אותה תאכלו".

לבדוק שוב ושוב אם עוסק באכילה לעבודתו ית' או לתאוותו

"מעלת גרה" –

והנה, מכיוון שמדובר אודות עסק עם עניינים גשמיים שהאדם מתאוה להם בטבעו, הנה אין די בכך שבדוק את עצמו פעם אחת, שהלא גופו מתאוה לאותו מאכל, ושמה משיכתו לאותה התאוה גרמה לו שלא תעלה חקירתו יפה.

ועל כן מצווה הוא האדם לבדוק שוב ושוב, ולא לסמוך על עצמו בבדיקה אחת, וזהו ענין "מעלת גרה" שלועס המאכל שוב ושוב, וכמו כן האדם צריך לבדוק ולחקור פעם אחר פעם אם באמת מטרת האכילה היא לעבודתו ית' או רק למלאות תאוות נפשו.

ואם לאחר כל הבדיקות נמצא שאכן מטרת האכילה היא לשם שמים, אזי "אותה תאכלו", והמאכל מתעלה ומתאחד עם חלק ה"מדבר" שבו.

למה חג הסוכות חל בתשרי ולא בניסן?

חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים
(טו, יג)

כתב הטור: "אף על פי שיצאנו ממצרים בחודש ניסן, לא צונו לעשות סוכה באותו הזמן, לפי שהוא ימות הקיץ, ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל, ולא היתה ניכרת עשייתנו בהם שהם במצוות הבורא יתברך. ולכן צוה אותנו שנעשה בחודש השביעי, שהוא זמן הגשמים, ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו, ואנחנו יוצאין מן הבית לישב בסוכה, בזה יראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה" (או"ח סתרי"ה).

יש לבאר את הדברים בדרך הדרוש והפנימיות:

ימות החמה מרמזים על הזמן שבו מאירה "שמש ה'" (עי"פ תהלים פד, יב), וקדושת השי"ת ניכרת בעולם. ובמצב זה, גם כשהאדם יוצא מביתו לסוכה, כדי להאיר ולהשפיע בחוץ - אין המצוה שבדבר ניכרת, שהרי במצב זה טוב ונעים לו הדבר.

ודוקא בימות הגשמים, הזמן שבו "שמש ה'" אינה מאירה בתוקפה, ופעמים שהחושך שורר בחוץ, ולא עוד אלא שמנשבות רוחות קרות - דוקא אז ישנו חיוב ומצוה לצאת מן הבית כדי להאיר את הרחוב.

ההפסק בצמיחה - תוספת כח

שמור את חודש האביב ועשית פסח ג'
(טז, א)

יש לבאר את שייכותו של חודש האביב לחג הפסח וליציאת מצרים - בדרכי עבודת ה':

ענינו של האביב בסדרי הטבע הוא, שלאחר ימי החורף, שבהם נדמה לעין הרואה שנפסקה החיות, היצירה, הצמיחה והגידול - לפתע פתאום מתגלה לעין כל שלא הי' זה אלא זמן של קיבוץ והתחדשות הכחות, למען יופיעו אחר כך אילנות מלבליים ושדות עטופים ירק.

וכן הי' גם בעת יציאת מצרים, שאחרי התקופה המרה של גלות מצרים, גלות הגוף וגלות הנשמה גם יחד - הנה בתוך זמן מועט נתגלה הזיכוך שפעלה גלות מצרים בעם ישראל, עד שבמשך חמישים יום בלבד נתעלו ממי"ט שערי טומאה עד לקבלת התורה מפי הקב"ה ככבודו ובעצמו!

יש בזה מוסר השכל לכל אדם, שאם יש בחייו איזו תקופה שאפשר לטעות בה שאינה תקופה של יצירה, צמיחה וגידול - קרוב לוודאי שאין זה אלא טעות בידו, ואין זה אלא הפסק המשמש לתוספות כח, להוצאת פרח ולגמול פירות, כמשל האביב.

חייבים סקילה, ואיך נפקע חיוב סקילתם ע"י אחר שעבד ע"ז ג"כ.

וצריך לומר דדין סייף כאן אינו בתור עונש על כל אחד מיושבי העיר בפני עצמו, אלא עונש חדש החל על כל יושבי העיר עובדי הע"ז ביחד בתור מציאות אחת דציבור, פירוש דע"ז שהודחה כל העיר או רובה נעשו למציאות חדשה, ואין הם יחידים רבים היושבים בעיר אחת, אלא נעשו למציאות (חדשה) אחת, מציאות דציבור עובדי ע"ז "יושבי העיר", וכיון שפקעה מהם מציאותם כיחידים (בנוגע לחטא ע"ז) ונעשו מציאות חדשה – נתבטל בדרך ממילא גם הדין שהיה עליהם כיחידים, וחל עליהם דין חדש, מיתה בסייף, שהוא דין החל על "יושבי העיר".

ובזה יתבאר היטב גם הטעם שבעיר הנדחת אמר רחמנא להרוג גם הנשים והטף של עובדי הע"ז. דלכאורה הרי הנשים והטף לא חטאו, וא"כ למה נתחייבו מיתה. ובמגדל עזו על הרמב"ם כאן כתב שזהו בכדי "לרדות הגדולים בהריגתן שהן חביבין עליהן", אבל לפענ"ד הסבר זה אינו מספיק כי כיון שמצד עצמם אין הנשים והטף חייבין מיתה איך יתכן להרגם רק בגלל אחרים, "לרדות הגדולים". ולהנ"ל י"ל דזהו כיון שדין מיתת אנשי העיר אינו ככל חיובי מיתה שהם עונש על חטא, אלא הוא דין על "יושבי העיר". וכיון שמחמת השייכות של הנשים והטף לבעליהן ולאבותיהם, פקעה גם מהם (כל זמן שנמצאים בעיר) מציאותם כיחידים, ונעשו חלק מציבור יושבי העיר (כבעליהן ואבותיהם), אין מתחשבים בזה ש"לא חטאו", והרי הם בכלל יושבי העיר שעליהם נאמר "הכה תכה גו' לפי חרב".

ומעתה יש לתרץ הא דילפינן הכא מקודם מתן תורה, כי כשם שבנוגע לדין סייף

שבה, וכן שורפים העיר וכל שללה, ואפי' נכסי צדיקים שבה וכו', עיי' ברמב"ם שם), אבל סו"ס העובדים עצמם חייבים מיתה גם לאחרי שעשו תשובה מדין עובדי ע"ז סתם, ולענין זה אין התשובה מועלת. איברא, דגם זה צ"ע כי סו"ס אין לבטל שום דין מדיני בי"ד של מטה ע"י דברים שבלב, כנ"ל, ואין להקל מעונשם מאומה.

והנה כתב הגאון הנ"ל דמקור דברי הרמב"ם מדכתיב גבי סדום "ארדה נא ואראה גו'", וסדום היתה בגדר עיר הנדחת (ראה ירושלמי סנה' פ"י ה"ח ותוספתא שם פ"ד, א), ומזה שאמר הקב"ה שאם ישובו לא ייפרע מהם (ראה תרגום עה"פ הנ"ל), חזינן דתשובה מועלת בעיר הנדחת. ובאמת גם זה צ"ע, חדא הלא בסדום המדובר היה בעונש דבי"ד של מעלה, ועוד ועיקר הא כללא הוא דאין למדין דינים מקודם מ"ת (תוס' מו"ק כ ע"א מירוש'). ובאמת קושיא זו האחרונה מצינו לכאור' להקשות גם על הש"ס דבירושלמי (שם) ובתוספתא (שם) גמרינן הא דנכסי הצדיקים שבתוך עיר הנדחת נשרפין נמי בתוך שללה מזה שממונו של לוט אבד בסדום, וגם בזה יש להקשות דאין למדין מקודם מ"ת.

והנראה בכ"ז בהקדים ענין תמוה לכאור' שמצינו בעיר הנדחת, דהנה יחיד העובד ע"ז חייב סקילה, אבל כשכל אנשי העיר או אפילו רק רובה עבדו ע"ז (וישנם שאר תנאי עיר הנדחת) דינם במיתה קלה מסקילה, דנידונין בסייף (סנה' ק"א:), והלא בכה"ת קי"ל (שם פא:) דהמתחייב בב' מיתות נידון בחמורה שבהן, וכיון שכ"א מהעובדים בתור יחיד חייב סקילה מהו שאמרה תורה דנידון בסייף הקלה ולא בסקילה החמורה; ונמצא דכ"ז שהיחיד המשלים למנין רוב אנשי העיר עדיין לא עבד ע"ז היו כל עובדי הע"ז שלפניו

למציאות, שע"י התשובה חוזרים להיות (מציאות של) "יחידים" (כנ"ל).

ומעתה מובן היטב הפסק "אם חזרו ועשו תשובה מוטב", אף שאינו כן בעונשי בי"ד של מטה בכללם, כי ע"י תשובתם של אנשי עיר הנדחת שוב חזרה לכאן מציאותם כ"יחידים" ובטלה מציאות ה"ציבור" של "יושבי העיר", ונמצא דפעות התשובה של אנשי עיר הנדחת אינה ביטול העונש (נגד הכלל הנ"ל דאין בי"ד מוחלין אף כשעושה תשובה), אלא ביטול מציאות "ציבור יושבי העיר" (ורק שבדרך ממילא בטל גם העונש), וכביאור הגאון מרוגטשוב דלעיל, דבטל מהם עונש ודין עיר הנדחת ונידונים כיחידים שעבדו ע"ז.

[ועיי"ע בלקו"ש ח"ט ראה ב, תוספת ביאור בהא דלענין זה - שינוי המציאות מציבור ליחיד - לא נאמר נמי דברים שבלב אינם דברים ואין לדיין אלא מה שענינו רואות; לפי שכל עיקרו של גדר זה דציבור, שכמה יחידים מצטרפים להחשב מציאות אחת של "ציבור", הוא גדר רוחני שישנו רק בישראל (עיי' נזיר סא:), ושפיר בכה"ג דברים שבלב דברים הם. עיי"ש אריכות הביאור בזה ותמצא נחת].

אמרי' דהוי לא בתור עונש ליחיד על מעשהו שלו אלא לפי שהם חלק מיושבי העיר שחל עליהם דין עיר הנדחת כנ"ל, כ"ה גם בנוגע לדין שריפת העיר ושללה שזהו (לא עונש על אנשי עיר הנדחת, שנענשים ו"ממונם אבד", אלא) דין החל על העיר, והיינו שכל הנכסים הנמצאים בעיר אינם נכסי יחידים אלא נכסי עיר הנדחת שדינם להשרף.

ישוב אתי שפיר הא דדין נכסי צדיקים למדין מממונו של לוט דקודם מ"ת, כי הא דאין למדין מקודם מ"ת נאמר בנוגע להלכה, כי ניתנה תורה ונתחדשה הלכה (שבת קלה ע"א ואילך), אבל ספק במציאות אפשר ודאי ללמוד מקודם מ"ת, גם אם ממילא תימצא מזה נפק"מ להלכה, ואף הכא הלימוד מממונו של לוט הוא לא עצם הדין שנכסי צדיקים נשרפין, אלא גילוי מילתא לענין גדר המציאות, דנכסי צדיקים הוי חלק מהעיר (ודלא כנשיהם וטפם של צדיקים, שאינם בכלל יושבי העיר), וכיון שזהו לימוד בנוגע למציאות, אפשר ללמוד כן גם מלפני מ"ת. וכן מיושב שפיר איך למדין ש"אם חזרו ועשו תשובה מוטב" מ"ארדה נא ואראה" דקודם מ"ת, כי גם בזה הלימוד הוא בנוגע

הזרדת חיים

מכתבי עצת והזדרכה בעבודת השי"ת בזמני היום יום

תרומה וסיוע לחינוך בדורנו

במענה על מכתבם מ... הבא בהמשך למכתבי - מענה על שאלתם כיצד לגשם רצונם לעזור לעבודת חב"ד באה"ק ת"ו ובאופן די רחב, וכותבים במכתבם זה על דבר יסוד "קרן חזרת להכשרה מקצועית לנוער חניכי ישיבת תומכי תמימים (ליובאוויטש) על שם ד"ר מרים ואברהם אהרונוב" שי.

הנה אם העניין הוא כבר לאחר ההחלטה, יהי רצון שיהי' בשעה טובה ומוצלחת ויביא הדבר פירות טובים ובמידים רחבים.

אבל אם העניין עדיין בגדר של שקלא וטריא, אין ברשותי להעלים את השקפתי בזה, והיא:

בשים לב לזה שחיים אנו בתקופה של הרת עולם וביחוד בתקופת משבר בהנוגע לחינוך מסורתי וחינוך חסידי בפרט, הנה יקר כל רגע שבו אפשר להציל (חומר האדם של) הנוער הצעיר, ובשעת חירום כזו הנה עבודה חינוכית מיידית קודמת לעבודה המביאה פירותי' לאחר זמן, כי בינתיים מאבדים, ח"ו, עשיריות ואולי מאות של הנוער הישראלי.

מנקודת מבט זו, המסקנה, כמובן, היא שכל האמצעים והכחות שאפשר לגייס, דין קדימה בהם שיתרכזו בעבודה מקסימאלית בחינוך המידי, וממילא לא באופן של קרן גמ"ח חוזרת וגם לאו דוקא להכשרה מקצועית בשביל אברכים ובוגרים, אלא בעיקר לתת אפשריות למוסדות חינוך שיוכלו לקלוט עוד מספר של תלמידים צעירים, גדיי הצאן.

ואם אפילו נניח שמנקודת האיכות עבודה זו אינה עולה על העניין שעלה בדעתם, אבל כבר ראינו במוחש הרבה פעמים שריבוי הכמות מביא סוף כל סוף להוספה באיכות, וכמרומו גם במרו"ל אלף נכנסים למקרא, מאה יוצאים למשנה, עשרה לגמרא ואחד להוראה.

בכל אופן הנני מאחל להם הצלחה במפעלם איך שיחליטו להגשימו ובטח יודיעוני מהמשך העניין ות"ח מראש.

בכבוד ובברכת כוח"ט.

(אנחה קריש ח"א עמ' שגא-ב)

דרישת השעה

נעם לי לקבל פרישת שלום ממנו ע"י... אשר כותב לי כי בצעירותו למד בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש, אשר החיות האור והאש שלקחו שם - הם אש תמיד לא תכבה, וסוף סוף פועלים פעולתם גם בגלוי, אף כי כמובן שלא כל האנשים שוים במשך הזמן הדרוש לגילוי הפעולה ובסוג העניינים בהם פועלים, ובמכל שכן ומה החומר אפילו חלק היותר קטן ממנו אינו הולך לאבוד כי אם משנה צורה ומחליף צורה, על אחת כמה וכמה עניני הרוח שהוא המח' ומקיים את החומר, ובודאי לדכותי' האריכות בזה מיותרת.

ובקשר עם זה הנה נהייתי ככפלים מהבעת רצוני להשתתף בהוצאות הבני' של אחד המוסדות בכפר חב"ד אשר באה"ק ת"ו, ולדעתי מהנכון שיהי' בבתים הקשורים עם בתי הספר למלאכה שזהו דרישת השעה כמתאים לתכונת נפש העולים החדשים מאחינו הספרדים שהם רוב מנין העולים החדשים בזמן האחרון, ונוסף בזה עתה על התקופה הקודמת שכשקולטים נער לבית ספר דחינוך הכשר הרי זה, לא לבד שנותנים לו הידיעות הנחוצות בשבילו בחיים הרוחניים וגם בחיים הגשמיים, אלא שעוד יותר גדול בזה הסיוע דסור מרע שמצילים אותו מחיי בטלה אשר הבטלה מביאה לידי כו' וכו', וכמו שראו במוחש תמיד ועאכו"כ בתקופה האחרונה של דורנו המזועזע עד היסוד.

בטח ראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע ע"ד הדמיון שבין רפואת הגוף ורפואת הנפש (נדפס בקונטרס ח"י אלול תש"ח). תקותי חזקה אשר יש לו שיעורים בתורה בכלל ובחסידות בפרט, וכבר ידוע מאמר החוקרים אשר יסוד הבריאות בגשמיות הוא דוקא מהרוחניות.

בכבוד וברכה.

(אנחה קריש ח"א עמ' רר-ה)

עבודה מקסימלית בחינוך המידי

[מכתב המשך להג"ל:]

דרכי הסתיוה

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה' מב' ק אדמו"ד
 מוהררי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

"מים חיים" וההשפעה הטובה

מים חיים יוצרים בעצמם מקום, הם קודחים את הסתימה ועוברים דרכה, היות שלמים חיים יש חיות, וחיות פועלת. דבריהם וסיפוריהם של החסידים בעבר היו עם חיות

ל"מים חיים" יש חיות, החיות פועלת!

שמעתי מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב] זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, תמוז תרנ"ד, קודם נסיעתו לאודסה.

בעבר בכל מילה ששמעו מחסיד (לא מיבעי רבי, אלא חסיד) היתה חיות פנימית, ובכל תנועה מצאו דרך בעבודה.

חסידים סיפרו באופן אחר ואברכים שמעו באופן אחר, שמעו והרגישו. וכל דבר ששמעו פעל, והפעולה היתה בדרך ממילא, לא היתה אפשרות אחרת, זה הי' מוכרח להשפיע, מכיוון שהמלים נאמרו בחיות, והחיות של מלים אלו או המעשה שסיפרו - פעלו.

במים יש חילוקים, מים מכונסים או מים תלושים, או מים חיים. גם מים מכונסים מחיים נפש עיפה ומצמיחים, עם זאת הם נשארים תמיד במקומם, אלא שכעושים שם צנור או חלל או-אז הם מתפשטים הלאה אולם מעצמם לא ייצרו חלל.

אולם מים חיים יוצרים בעצמם מקום, הם קודחים את הסתימה ועוברים דרכה, היות שלמים חיים יש חיות, וחיות פועלת. דבריהם וסיפוריהם של החסידים בעבר היו עם חיות.

הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב הי' מקפל בעצמו את הטלית והתפילין, שאלו אותו פעם מדוע לא נותן לתלמידים והמקורבים שלו לעשות זאת, הרי כל אחד הי' עושה זאת בתנוג הגדול ביותר.

השיב הרה"ק ר' לוי יצחק זצ"ל: השי"ת טיפל בכבודו ובעצמו בגופו של משה רבינו, הגוף גם לאחר ההסתלקות של הנפש ממנו הוא גוף קדוש, טלית ותפילין בעת קיום המצות הוא גוף עצמות רצון העליון ובו מאיר כל הגילוי אורות שבכל סדר ההשתלשלות ושלמעלה

מהשתלשלות, וגם שלפני הצמצום ואיך שהוא בעצמות א"ס ב"ה, ולאחר שעשה את המצוה ופושט הטלית ותפילין הם גוף קדוש, ומשום זה חפץ בעצמו להתעסק בזה.

כך הביט צדיק ועובד על הגוף בהבנה עמוקה, שהעיקר הוא הנפש, ומכל מקום גם הגוף קדוש, וככה בבהירות הביטו על מצוה.

(תרגום מספר השיחות תרצ"א ע' 7-246)

מים חיים, אימרה לבבית, מחיים אותו ממש

...כאשר מדברים עם אדם ומעוררים אותו על איזה דבר טוב הרי בזה גופא מחיים אותו ("מיא לעבט אים אפ"), כי באמת הלא הדיבור הוא עם הנשמה של מי שמדברים עמו, וכל אחד יהי גם מי שיהי' הלא הנקודה שלו טובה היא, ובפרט אנשים אשר רק זרם חיי הפרנסה מטרידים בודאי טובים המה וכהא דאמרו אלא עניותן מנוולתן, וכמו שהוא בגשמיות מכל שכן וק"ו ברוחניות שהעניות והדלות ר"ל בתורה ונועם המצות גדלה ח"ו הנה עי"ז מתגשם האדם כנודע, ולזאת כאשר מדברים עמו איזה סיבה של התעוררות מתעורר, כמתעורר מההתעלפות ר"ל ע"י מים קרים, כן הוא הדבר הזה ע"י המים חיים, "אימרה לבבית" ("א לעבעדיקיין ווארט") הנה מחיים אותו ממש.

וכאשר מחיים אותו אז הנה זה הוא סיבה טובה לכמה ענינים נעלים ונשגבים הנוגעים בחיי נפש ישראל ממש, כי כל אחד מישראל הוא באר פרטי הנוג[ע] לכללות הציור קומה דגוי אחד בארץ.

מרובה מדה טובה ממדה פורענות ומה אם לה"ר הורגת ר"ל שלשה, המדבר והשומע ומי שמדברים עליו, הנה השכל הבריא [אומר] כי לשון טוב (ואין לך מדה טובה יותר, אשר כלולה מאהבה וחיבה יתירה, כמו הדיבור בקירוב הלב בדברי התעוררות ללכת במעגלי צדק בהחזקת והרבצת תורה וקיום המצות בבחי' חיים הם למוצאיהם, וחי בהם) מחי' החיות פנימי.

ומנסיון ראינו כי לב ישראל ת"ל פתוחה היא לכל דורש טוב ואין הדבר, דבר ההתעוררות ופעולתו תלוי אלא ברצון שכל ומדות של המעורר ואשרי האיש יחזיק בה.

(אגרות קודש ח"י עמ' שצז)

שיחות קודש

דברות קודש בעניני הוראה, הדרכה
והיוזק בעבודת השי"ת

התוכן שספדור זה הובא כאן בסגנון שנאמרו הדברים על ידי רבינו
מלכו שינוי עריכה קלים להקל על הלימוד

להיות עבדו של הקב"ה ולזכות בעשירות

שבת בשם "מתנה" (שבת י"ד, ב. וש"ג), כיון שזהו ענין שמקבלים בתורת מתנה, שלא לפי ערך טירחתי ויגיעתו .. שלכן "הנותן בעין יפה נותן" (ראה ב"ב נג, רע"א. וש"ג).

להיות עבד להקב"ה ולתתברך בעשירות

וכללות הענין בזה - שליהודי יש הבטחה, שכאשר מקבל על עצמו לקיים את השליחות של הקב"ה ש"אני נבראתי לשמש את קוני" (משנה וברייתא - קידושין בסופה), להיות עבד להקב"ה, הנה לא זו בלבד שהקב"ה ממלא חסרונו, "די מחסורו אשר יחסר לו" (פרשתנו טו, ח), דכיון שעובד עבודתו באמונה, נותנים לו כל הנצרך לו לפי העבודה שלו, אלא נותנים לו שלא בערך יותר, ועד לאופן ש"מחוייב לעשרו" (ראה כתובות טו, ב. ספרי ופרש"י עה"פ).

ובמכל שכן מזה שאמרה תורה אפילו בנוגע לעבד לאדון בשר ודם, שגם האדון הוא מוגבל, שלאחרי "שש שנים יעבוד ובשביעית יצא" (משפטים כא, ב), ישנו הציווי "הענק תעניק לו וגו'" (פרשתנו שם, יד), ו"מכל מה שברכך בוראך" (פרש"י עה"פ), ככל הכללים שיש במצות הענקה; ונוסף על החיוב על פי תורה, ישנו גם הענין ד"לפנים משורת הדין".

וכפתגם רבינו הזקן (ראה "היום יום" כז טבת. ובכ"מ) .. שהקב"ה נותן לבני ישראל ריבוי גשמיות, והם עושים מהגשמיות - רוחניות, "דירה לו יתברך בתחתונים" (ראה תניא רפ"ו. ובכ"מ), מתוך מנוחה, שמחה וטוב לבב, "ושמחת עולם על ראשם" (ישעי' לה, י"ד. נא, יא).

(תורת מנחם ח"כ ע' 314 ואילך)

יש זמנים שבהם מסתכל "מלמעלה" ונהנה

מבואר בארוכה בספרי מוסר, ספרי חקירה וספרי חסידות (ראה לקרי' בהר מב, ג ואילך. ועוד), בנוגע לעבודת האדם, והעיקר - "מעשה רב" (שבת כא, א. וש"ג), כפי שכל אחד רואה בחייו, שבמשך חייו בעלמא דין יש זמנים שבהם מתייגע בעבודתו .. ולאחרי זה יש זמנים שבהם יש לו הנאה מיגיעתו בעבודתו .. ולאחרי זה יש זמנים שבהם "מסתכל מלמעלה" על כל הזמן שהתייגע בעבודתו ונהנה ממנה, ואז נעשית אצלו הנאה נעלית יותר מזה שחי וניצל את חייו כדבעי למהוי, והוא ענין של מנוחה ותענוג שלמעלה מהתענוג והמנוחה כשנח מהעבודה והעמל שהתייגע בו.

וענין זה אינו מוכרח להיות מחולק לג' תקופות ושונות במשך החיים .. אלא ענין זה יכול להיות גם בכל יום ויום, שבאותו יום ומעת-לעת יש שעות שבהם מקבל שכרו מהעמל שעמלה נפשו ביום זה.

ועל אחת כמה וכמה במשך השבוע .. שישנם ששת ימי המעשה שאודותם אומרת התורה "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך" (יתרו כ, ט), ולאחרי זה ישנו "יום השביעי", שבו נאמר (שם, י"ד) "לא תעשה כל מלאכה";

ו"יום השביעי" עצמו נחלק לב' חלוקות: תחילה ישנו הענין ד"מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת" (עז"ג, סע"א), שזוהי האכילה שהיא רק לפי ערך הטרחה ב"ערב שבת" - כל ששה הימים שלפני השבת; ולאחרי זה ישנו תענוג נעלה יותר - למעלה מ"שכר" שמרויח על ידי הטרחה, שלכן נקרא

